

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра загальної психології та психодіагностики**

Студентський науковий альманах

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів і молодих науковців "Гендерні
аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі"
Рівне, 15-16 квітня 2010 р.)

Рівне, 2010

Студентський науковий альманах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі". Рівне, 15-16 квітня 2010 р. – Рівне: РДГУ, 2010. – 198 с.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, директор Інституту психології і педагогіки РДГУ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України – співголова;

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор РДГУ, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України - співголова

Безлюдна В.І. - професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Корчакова Н.В. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Созонюк О.С. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Яцюк Н.О. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № _____ від _____ 2010 р.

висловлювання майбутніх педагогів про мотивацію вступу на педагогічні спеціальності. Більшість не пов'язують свої життєві плани з професією вчителя, а обирають відповідні спеціальності лише заради отримання вищої освіти, вбачають у отриманій спеціальності лише сходинок, щоб здобути інший фах, не пов'язаний з педагогічною діяльністю.

Отже, проведене теоретико-експериментальне дослідження показало, що у значної частини досліджуваних проявляються такі індивідуально-психологічні особливості, які можуть впливати у майбутній професійній діяльності на розвиток емоційного вигорання. Такі результати підкреслюють важливість впровадження у процес професійної підготовки майбутніх педагогів психолого-педагогічних засобів, які сприятимуть їх особистісному зростанню та формуванню особистісної готовності до професійної діяльності.

Література

1. Борисова М.В. Детерминанти феномена емоціонального вигорання у педагогов – *Вопросы психологии* – 2005 - №2 – С.96 – 104.
2. Кузьмина Н.В. *Очерки психологии труда учителя.* – Л.: Изд-во ЛГУ, 1967. – 201с.
3. Митина Л.М. *Психология профессионального развития учителя.* – М.: Сентябрь, 1998. – 155с.

УДК 159.922.8:613.81

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Карнаух Володимир, магістрант

Керівник: старший викладач Савуляк В.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

В останні роки в усьому світі набуло різкого поширення масове вживання психоактивних речовин (алкоголю, наркотиків, психотропних препаратів). Щорічно збільшується число залежних від адиктивних агентів і це супроводжується психічними і соматоневрологічними розладами, які призводять до значних соціально-економічних і моральних втрат. Особливо загрозливою є ситуація зростання кількості споживачів слабоалкогольних напоїв серед підлітків незалежно від гендерної приналежності.

Основна частина законодавчого поля в алкогольній та наркотичній сферах не заповнена нормативними актами. Діюче в Україні законодавство направлене тільки на регулювання відносно невеликої частини питань, в основному, стосовно обігу наркотичних речовин, прийнято закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв» (№1824-VI) [3] та обмеження прямої і прихованої реклами алкогольної продукції.

Президентом України був затверджений Указ «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя», також прийнято ряд державних програм, спрямованих на пропаганду здорового способу життя.

Однак, значна кількість державних програм, спрямованих на пропаганду здорового способу життя, значних позитивних зрушень у вирішенні питань відхиленя у поведінці, покращення фізичного, психічного і соціального здоров'я підліткам не принесла.

Дослідження Українського інформаційного центру проблем алкоголю і наркотиків виявили, що у 2006 році споживання пива в Україні збільшилося в 4 рази. В рамках дослідження Всесвітньої організації здоров'я науковці опитали 200 учнів 5-го, 8-го та 10-го класів із 41-ї країни світу. За результатами отриманого матеріалу вчені склали список країн, починаючи з тих, де явище підліткового алкоголізму набуло особливо загрозливого масштабу. Перше місце – за Україною, де 40 % підлітків вживають алкогольні напої принаймні раз на місяць.

За даними УНІАН від 10 квітня 2008 року: 35% українських підлітків до 11-ти років вперше спробували алкоголь і 12% закурили першу сигарету. Дівчата в середньому вперше пробують палити в 14-15 років, а хлопці - в 11. Такі результати показало опитування Українського інституту соціологічних досліджень ім. Яременка.

За словами О. Балакиревої [1], за останні чотири роки щотижневе вживання міцних алкогольних напоїв серед 15-річних дівчат і 13-річних хлопців збільшилося у 1,5 рази, а вживання вина серед підлітків різного віку - майже в 2,5 рази.

Підлітковий алкоголізм розвивається катастрофічно швидко — якщо в дорослих людей перехід від простого пияцтва до хвороби займає від 5 до 10 років, то формування хронічного алкоголізму у підлітків відбувається в 3-4 рази швидше. Так, згідно з результатами дослідження зарубіжних вчених [4, с.629-636], якщо молоді люди починали вживати алкоголь раніше 15 років, то у віці 18-29 років серед них виявляли 40% хворих алкоголізмом. Якщо ж

початок вживання алкоголю відбувався після 19 років, то лише 10% серед молодих людей ставали алкогольно залежними.

Згідно з психосоціальними механізмами гендерні відмінності у споживанні алкоголю можуть пояснюватись відмінностями у поведінці чоловіків і жінок, які ґрунтуються на традиційних гендерних ролях і особливостях характеру: споживання алкоголю раніше сприймалось в суспільстві як винятково чоловічий «привілей»; істотну роль відіграло соціальне несхвалення споживання алкоголю серед жінок; такі індивідуальні риси характеру, як імпульсивність, нестриманість, більш властиві чоловікам, також тісно пов'язані із споживанням алкоголю. Зміни, які відбулись в останні десятиліття (збільшення зайнятості жінок, зміна їх соціального статусу, модифікація соціальних норм і розширення соціальної прийнятності споживання алкоголю серед жінок) сприяли зменшенню гендерних відмінностей у споживанні алкоголю, це визначено численними дослідженнями останніх років. Виникає стурбованість у зв'язку з тим, що жінки більшою мірою страждають від біологічних наслідків вживання алкоголю: вміст етанолу в крові в них є вищим після вживання однакової кількості алкоголю в порівнянні із чоловіками [5, 77-89], що пояснюється меншою вагою або меншою активністю шлункового ферменту алкогольного дегідрогінезу (який нейтралізує алкоголь). Це призводить до того, що в жінок більша кількість алкоголю проходить через шлунок і потрапляє в кров. Період від початку регулярного споживання алкоголю (щотижневого) до діагностованого алкоголізму жінки «проходить» швидше, ніж у чоловіків; пияцтво (6 і більше стандартних порцій алкоголю в день) збільшує ризик смерті для жінок на 160% у порівнянні з майже непитущими (більше 1 стандартної порції на місяць, але менше 1 разу на день), в той час як для чоловіків цей ризик зростає тільки на 40%.

За останні роки збільшилась кількість гендерних досліджень щодо вживання алкоголю серед підлітків, але більшість з них спрямовані на вивчення поширеності цього явища, адже вчені недостатньо вивчили специфічні фактори, які провокують вживання алкогольних напоїв серед підлітків жіночої і чоловічої статей. В нашому дослідженні ми намагались визначити психологічні чинники формування адиктивної поведінки підлітків з урахуванням їх гендерних особливостей на прикладі вживання слабоалкогольних напоїв, поглибити теоричні уявлення про гендерні особливості адиктивної поведінки підлітків. Предметом нашого дослідження стали механізми формування адиктивної поведінки підлітків на прикладі

вживання слабоалкогольних напоїв і впливу гендерних особливостей на формування цієї поведінки. Реалізація дослідження включала в себе комплекс психодіагностичних методів (спостереження, бесіди, анкетування, тест “Ваше ставлення до алкоголю (Т. Шугай)”, методика “Особистісний опитувальник Г. Айзенка”, адаптований О.Г. Шмельовим), спрямованих на виявлення особливостей підліткового віку у ставленні до вживання слабоалкогольних напоїв.

Експериментальне дослідження проводилося в ЗОШ № 25 м. Рівного, серед учнів 8 класів. У дослідженні взяли участь 23 хлопці і 19 дівчат.

За результатами дослідження було виявлено, що схильними до вживання слабоалкогольних напоїв є 30 % хлопців і 30 % дівчат; а вважають це прийнятним 70 % хлопців і 30 % дівчат. Ми визначили, що з слабоалкогольних напоїв підлітки надають перевагу пиву та різноманітним сумішам на основі соків і алкоголю. Дослідження виявили, що за типами темпераменту рівень схильності до вживання слабоалкогольних напоїв є наступним: серед учнів 8-х класів сангвінічний тип темпераменту мають 8 учнів (4 дівчинки і 4 хлопчики), серед яких тільки троє учнів (хлопчики) майже щоденно вживають слабоалкогольні напої, (1 хлопчик і 4 дівчинки не вживають); холеричний тип темпераменту в 12 дітей (8 хлопчиків і 4 дівчинки), серед яких тільки 7 вживають слабоалкогольні напої помірно (4 хлопчики і 3 дівчинки), троє схильні до вживання (два хлопчики і одна дівчинка) цих напоїв і двоє зовсім не вживають (хлопчики). Флегматичний тип темпераменту встановлено у 9 учнів (3 хлопчики і 6 дівчаток), серед яких 6 вживають помірно (3 хлопчики і 3 дівчинки) і 3 (дівчинки) зовсім не вживають слабоалкогольні напої; меланхолічний тип темпераменту має 14 учнів (8 хлопчиків і 6 дівчаток), 5 учнів вживають слабоалкогольні напої помірно (3 хлопчики, 2 дівчинки) і 4 схильні до вживання (2 хлопчика і 2 дівчинки), 5 не вживають (3 хлопчики і 2 дівчинки).

Отже, найбільш схильними до вживання слабоалкогольних напоїв є підлітки з меланхолічним і холеричним типами темпераменту, серед яких переважають особи чоловічої статі, але наше дослідження виявило те, що не існує гендерних відмінностей у залученні підлітків до слабоалкогольних напоїв, не зважаючи на те, що у дослідженнях зарубіжних вчених [2, с.1265-1276] генетичний фактор ризику грає більш вагому роль у прояві алкоголізму у чоловіків, ніж у жінок.

Одержані результати дозволили визначити напрямки удосконалення системи профілактики узалежнень серед підлітків: апробовано методику діагностики наявності особистісної схильності у

підлітків до вживання слабоалкогольних напоїв з урахуванням гендерних особливостей.

Впровадження результатів дослідження відбувалося в середній школі № 25 м.Рівного у формі профілактично – роз'яснювальної роботи.

Література

1. *Діти України починають пити і палити з 11 років (опитування).*, [Електронний ресурс] 2008., постійна адреса статті.: <http://health.unian.net/ukr/detail/189507>.

2. Jang K. L., Livesley W. J., & Vernon P. A. Gender-specific etiological differences in alcohol and drug problems: A behavioural genetic analysis // *Addiction*. 1997. 92. P. 1265-1276.

3. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв. – *Голос України*., № 24 11.02.2010.

4. Kupennan S., Schlosser S.S., Kramer J.R. et al. Risk domains associated with an alcohol dependence diagnosis // *Addiction*. 2001. Vol. 96. P. 629-636.

5. Lieber C. S. Gender differences in alcohol metabolism and susceptibility / In R. W. Wilsnack & S. C. Wilsnack (Eds.) *Gender and alcohol: Individual and social perspectives*. 1997. Piscataway. NJ: Rutgers Center for Alcohol Studies. P. 77-89.

УДК 316.473:316.663

УСВІДОМЛЕНЕ БАТЬКІВСТВО ЯК НАПРЯМ ПСИХОЛОГІЇ САМОСВІДОМОСТІ

Корчакова Наталія, кандидат психологічних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

Серед важливих напрямів розвитку психології самосвідомості одне з чільних місць належить вивченню ідентифікаційних процесів, зумовлених виконанням особистістю соціальних ролей. Сюди належить як лінія професійного самосприйняття і розвитку, так і перегляд своєї сутності у зв'язку із змінами у системі сімейних відносин і статусів. У останній період ці питання ще більш загострилися у зв'язку із трансформаційними процесами, що відбуваються у суспільстві в цілому, і у структурах та функціонуванні сучасної сім'ї. У сфері інституту сім'ї протягом декількох десятиліть відбувається зміна традиційних патріархальних засад, ролей, уявлень, стереотипів. Значною мірою це пов'язано з

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....	3
----------------	---

Розділ 1. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Багай Б., Павелків Р.В. Теоретичні аспекти становлення Я-концепції у молодшому шкільному віці.....	4
Антонець О. Самосвідомість і її структура.....	7
Бенедюк О. Шляхи самопізнання особистості.....	10
Габрієль К. Образ фізичного «Я» як детермінанта індивідуального стилю поведінки в соціальних контактах.....	13
Захарчук М. Генезис самосвідомості дитини.....	15
Корольчук І. Розвиток уявлень про саморегуляцію.....	16
Кравчук Я. Розвиток моральної саморегуляції у молодшому шкільному віці.....	19
Кулаков Р. Самооцінка та рівень домагань як складові професійного самовизначення старшокласників.....	21
Левшунова К. Дослідження саморегуляції.....	25
Майстренко Є. Детермінація Я-концепції дитини.....	28
Манзик О. Вимірювання самооцінки особистості.....	30
Мариніч О. Особливості розвитку самооцінки у дошкільному віці.....	32
Мартинюк Т. Психологічний аналіз розвитку самосвідомості особистості молодшого школяра.....	35
Марчук В. Особистісна рефлексія як засіб активізації пізнавальної активності підлітків.....	39
Онищук О. Загальна характеристика самопізнання як процесу.....	42
Орел В. Цілі й мотиви самопізнання.....	44
Осипчук О. Сфери і області самопізнання.....	46
Пархомей К., Корчакова Н.В. Поняття Я-концепції.....	48
Прит Т., Безлюдна В.І. Способи і засоби самопізнання.....	50
Ревко Н. Розвиток самопізнання у дитячому віці.....	53
Смоляк А. Феномен відношення людини до себе.....	55
Тимощук С. Дитячо-батьківські стосунки та їх вплив на ставлення дитини до себе.....	58
Ходневич Н., Безлюдна В.І. Формування Я-концепції дитини на різних стадіях розвитку.....	61
Хомич І. Передумови формування самооцінки молодших школярів.....	63
Шпинюк В. Розвиток Его-ідентичності в дитячому віці.....	66

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ

Безлюдна В. Гендерні аспекти розвитку Я-фізичного на висхідному етапі онтогенезу.....	69
Беднарська І. Гендерна соціалізація особистості.....	71
Гірак І. Психологічний аналіз гендерних відмінностей адиктивної поведінки осіб юнацького віку.....	74
Забрідня О., Яцюк Н.О. Психологічний аналіз суб'єктивних чинників емоційного вигорання майбутніх педагогів (гендерні аспекти).....	81
Карнаух В. Гендерні аспекти формування адиктивної поведінки у підлітків.....	84
Корчакова Н. Усвідомлене батьківство як напрям психології самосвідомості.....	88
Князева А. Особливості гендерного спілкування в дошкільному віці.....	91
Мартинюк В. Гендерні відмінності реагування на конфліктну ситуацію учнів старшого шкільного віку.....	93
Назарець Л. Динаміка розвитку пізнавальних інтересів підлітків з урахуванням гендерних відмінностей.....	96
Оксенчук О. Гендерні особливості уявлень студентів про відповідальне батьківство.....	100
Осьмак Л. Психологічні особливості тривожності жінок зрілого віку.....	103
Пінаєва М. Соціальна диференціація гендерної ролі.....	106
Руденко Н. Гендерні аспекти дослідження етнічної толерантності підлітків.....	109
Созонюк О. Вплив гендерних стереотипів на процес становлення особистості дівчат-підлітків.....	111
Тендюк І. Особливості статево-рольових уявлень в дошкільному віці.....	114
Тоюнда О. Вплив сімейних традицій на ставлення молоді до проблем гендерної рівності.....	118
Ямницький О. Особливості формування гендерних схем у процесі статево-рольової соціалізації дітей.....	121

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ
Серія ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 4

Заснований у 2008 р.

Відповідальні за підготовку збірника до видання – проф. Павелків Р.В.,
проф. Безлюдна В.І.

Комп'ютерна верстка Юрчук О.С.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний: гуманітарний університет, кафедра вікової та
педагогічної психології (к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі Рівненського
державного гуманітарного університету 33028 м. Рівне, вул.
С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ. Серія «Психологія». -
Випуск 4. - Рівне: РДГУ, 2010. — 197 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

**Збірник містить статті з актуальних проблем психології
самосвідомості. Опубліковані матеріали можуть бути корисними
для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів,
викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.**

УДК: 159.922:316.612

ББК 74.20